

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СУНЬ ЮАНЬ

УДК 784.011.26.087.6:781.065(1-87)''195''(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ВОКАЛЬНА ІМПРОВІЗАЦІЯ В ПОП-МУЗИЦІ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

02 – культура і мистецтво

025 – Музичне мистецтво

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

sunyuan Digitally signed by sunyuan
Date: 2023.12.17 20:15:44 +08'00' **Сунь Юань**

Науковий керівник: **Устименко-Косоріч Олена Анатоліївна** – кандидат
мистецтвознавства, доктор педагогічних наук, професор

Суми – 2023

АНОТАЦІЯ

Сунь Юань. Вокальна імпровізація в поп-музиці другої половини ХХ століття. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 02 – Культура і мистецтво, зі спеціальності 025 Музичне мистецтво. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2023.

Дослідження присвячено проблемі вокальної імпровізації в поп-музиці другої половини ХХ століття. Схарактеризовано вокальну імпровізацію в поп-музиці як мистецтвознавчу проблему. Окреслено теоретичні аспекти вокальної імпровізації, упорядковано та розкрито зміст базових понять дослідження, наведено авторські ознаки вокальної імпровізації (спонтанність і творчість, музична розмова та взаємодія, технічна майстерність і музична лексика, емоційне вираження та розповідь, індивідуальність та мистецька ідентичність). Упорядковано історіографічну базу дисертації за хронологічним і проблемним критерієм. Доведено, системні розвідки, які висвітлюють питання вокальної імпровізації в поп-музиці другої половини ХХ століття відсутні як у вітчизняному, так і міжнародному просторі.

Представлено історичний розвиток вокальної імпровізації, становлення якої відбувалося в поп-музиці другої половини ХХ століття. Виокремлено етапи становлення поп-музики, в контексті яких розвивалася вокальна імпровізація: 1) *зароджувальний* (1950) – поява рок-н-ролу, створення американських рок-гуртів; 2) *контркультурний* (1960) – появлення британських рок-гуртів, стилю мотаун і соул; 3) *піднесення* (1970-ті) – поява диско, глем-року; 4) *інноваційно-прогресивний* (1980) – поява синтезаторів, а також злиття елементів поп, рок, електронної музики; 5) *альтернативний* (1990) – синтез поп-музики та ритм-енд-блюзу.

Розглянуто техніки та елементи вокальної імпровізації. З'ясовано значення мелодійних прикрас (вокальні ходи, прикрашені інтервали,

переосмислення мелодій, блюзові бенди та слайди, динамічне фразування), варіацій (вокальні рифи, гармонічні зміни, перехід від одного стилю до іншого, висота голосу, діапазон), ритмічної імпровізації та синкопування у вокальній імпровізації другої половини ХХ століття. Охарактеризовано скет-спів та його еволюцію до вокальної імпровізації, зокрема в жанрах соул, ритм-енд-блюз, рок, хіп-хоп. Окреслено особливості техніки ад-ліббінгу в поп-музиці другої половини ХХ століття, зокрема в блюзі, ритм-енд-блюзі, рок-н-ролі, соулі, році. Аргументовано, що до технік та елементів вокальної імпровізації зверталися співаки, діяльність яких розгорталася протягом другої половини ХХ століття (Френк Сінатра, Елла Фіцджеральд, Елвіс Преслі, Чак Беррі, Рей Чарльз, Ніна Сімон, Арета Франклін, Дженіс Джоплін, Фредді Мерк'юрі, Стіві Вандер, Етта Джеймс, Джеймс Браун, Діззі Гіллеспі, Чарлі Паркер, Сара Вон, Френк Заппа, Джон Ентвіст, Боббі Макферрін, Бі Бі Кінг, Мік Джаггер, Дженіс Джоплін та інші).

Проаналізовано особливості вокальної імпровізації в американській поп-музиці другої половини ХХ століття. Доведено, провідним жанром поп-музики (1950) став рок-н-рол, представники якого (Чак Беррі, Літл Річард, Елвіс Преслі, Бадді Голлі) заклали підґрунтя подальшому розвитку різноманітних музичних жанрів, популярність яких припадає на другу половину ХХ століття. З'ясовано, рок-н-рол поступається жанру соул (1960), тоді як в 1970-х роках популярність завойовує диско (Донна Саммер, Глорія Гейнор, Даяна Росс). Акцентовано увагу на вокальній імпровізації Майкла Джексона, прояв якої спостерігаємо в різних музичних жанрах, а саме: диско, рок, електронна музика. Аргументовано, кінець ХХ століття синтезує різноманітні музичні жанри, співаки яких пропонують могутній та глибокий вокал, здатний до виразних мелізмів та варіацій (Вітні Г'юстон, Мерая Кері).

Виявлено специфіку вокальної імпровізації в поп-музиці Великобританії в другій половині ХХ століття, де рок став провідним жанром популярної музики досліджуваного періоду. З'ясовано, до вокальної імпровізації звертаються рок-гурти («Бітлз», «Роллінг Стоунз», «Ті, хто», «Пінк Флойд», «Лед Зепелін»,

«Квін») та сольні виконавці (Елтон Джон, Девід Боуї).

Охарактеризовано вокальну імпровізацію в українській та китайській поп-музиці другої половини ХХ століття. Встановлено особливості розвитку поп-музики та вокальної імпровізації на території України та Китаю, з'ясовано тематику текстів. Виокремлено видатних китайських вокалістів другої половини ХХ століття (Тереза Тенг, Фей Вонг, Алан Там, Цуй Цзянь).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* в українському мистецтвознавстві здійснено комплексне дослідження, в межах якого висвітлено вокальну імпровізацію в поп-музиці другої половини ХХ століття, а саме: схарактеризовано вокальну імпровізацію в поп-музиці як мистецтвознавчу проблему, розкрито теоретичні аспекти вокальної імпровізації, відображено історіографію досліджуваної проблеми та представлено історичний контекст вокальної імпровізації в поп-музиці; розглянуто техніки та елементи вокальної імпровізації, сфокусовано увагу на мелодійних прикрасах, варіаціях, ритмічній імпровізації, синкопуванні, що стали частиною вокальної імпровізації, обґрунтовано еволюцію скет-співу до вокальної імпровізації, охарактеризовано техніку ад-ліббінгу в поп-музиці другої половини ХХ століття; проаналізовано особливості вокальної імпровізації в різних жанрах (рок-н-рол, соул, диско, рок, електронна музика) американської поп-музики другої половини ХХ століття; виявлено специфіку вокальної імпровізації в британській рок-музиці, популярність якої припадає на другу половину ХХ століття; охарактеризовано проблему вокальної імпровізації в українській та китайській поп-музиці другої половини ХХ століття.

Конкретизовано поняття «вокальна імпровізація», *уточнено* особливості вокальної імпровізації в американській та британській поп-музиці другої половини ХХ століття. *Подальшого розвитку* дістати теоретичні уявлення щодо вокальної імпровізації в українській та китайській поп-музиці другої половини ХХ століття.

До наукового простору *уведено* маловідомі і раніше невідомі для вітчизняного наукового загалу іноземні джерела з досліджуваної проблеми.

Українське мистецтвознавство збагачено іменами видатних вокалістів.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що основні положення стосовно вокальної імпровізації в поп-музиці другої половини ХХ століття можуть бути використані: при написанні наукових праць на відповідну тематику; в освітньому процесі закладів вищої освіти, дитячих музичних шкіл; у процесі оновлення змісту існуючих навчальних курсів та розроблення їх окремих тем. Джерельна база та матеріали роботи представляють інтерес для професійних музикантів, мистецтвознавців, культурологів та можуть використовуватися науковцями суміжних галузей. Одержані результати дослідження можуть використовуватися в навчальних курсах вищої професійної музичної освіти («Основи вокальної імпровізації», «Вокальна інтерпретація», «Вокальний ансамбль», «Аналіз музичних творів»).

Ключові слова: вокал, імпровізація, вокальна імпровізація, музика, поп-музика, вокальна імпровізація в поп-музиці, друга половина ХХ століття.

Список публікацій здобувача

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Сунь Юань. Поп-музика другої половини ХХ–початку ХХІ століття: еволюція та особливості. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2023. Випуск 65. Том 3. С. 116–120. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/65_2023/part_3/17.pdf.
2. Сунь Юань. Вплив афроамериканської музичної традиції на вокальне мистецтво другої половини ХХ століття. *Музичне мистецтво і культура*, 2023. Випуск 36 (1). С. 252 – 261. URL: <https://music-art-and-culture.com/index.php/music-art-and-culture-journal/article/view/865>
3. Sun Yuan. Vocal Improvisation in Pop Music: The Case of Rock and Roll. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені*

Івана Франка, 2023. Випуск 66. Том 3. С. 68–72. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/66_2023/part_3/10.pdf.

Стаття у закордонному виданні

4. Sun Yuan. The Art Of Vocal Improvisation In Pop Music: Unleashing Creativity And Expressiveness. *The scientific heritage*, 2023. No 118 (118). С. 3–5. URL: <https://www.calameo.com/read/0050597691e49ec5b1656>.

Опубліковані праці апробаційного характеру

5. Сунь Юань. Вокальне мистецтво Китаю (друга половина XX століття). *Global Society in Formation of New Security System and World Order: II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція* (27–28 липня 2023 р., м. Дніпро). Дніпро, 2023. С. 387–388.

6. Сунь Юань. Вокальна імпровізація в естрадній музиці. *European Scientific Congress: VII Міжнародна науково-практична конференція* (7–9 серпня 2023 р., м. Мадрид (Іспанія)). Мадрид, 2023. С. 123–127. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/EUROPEAN-SCIENTIFIC-CONGRESS-7-9.08.23.pdf>.

7. Сунь Юань. Техніки та елементи вокальної імпровізації: загальна характеристика: *Science And Innovation Of Modern World: XII Міжнародна науково-практична конференція* (10–12 серпня 2023 р., м. Лондон (Великобританія)). Лондон, 2023. С. 210–213. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/SCIENCE-AND-INNOVATION-OF-MODERN-WORLD-10-12.08.23.pdf>.

8. Сунь Юань. Тенденції розвитку вокальної імпровізації в мистецтві XXI століття. *Культура і мистецтво: актуальні дискурси: III Студентська наукова конференція* (25 жовтня 2023 р., м. Суми). Суми, 2023. С. 36 – 38.

ABSTRACT

Sun Yuan. Vocal improvisation in pop-music of the second half of the XX century. – Qualifying research paper with manuscript rights.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in knowledge 02 – Culture and art, in the specialty 025 – Musical art. Sumy A.S. Makarenko state pedagogical university, Sumy, 2023.

The study is devoted to the problem of vocal improvisation in pop music of the second half of the XX century. The vocal improvisation in pop music is characterized as an artistic problem. The theoretical aspects of vocal improvisation are outlined, the content of the basic concepts of the study is organized and revealed, and the author's own features of vocal improvisation (spontaneity and creativity, musical conversation and interaction, technical skill and musical vocabulary, emotional expression and narration, individuality and artistic identity) are presented. The historiographical basis of the dissertation is organized by chronological and problematic criteria. It is proved that there are no systematic studies covering the issues of vocal improvisation in pop music of the second half of the twentieth century in both the domestic and international space.

The article presents the historical development of vocal improvisation, the formation of which took place in pop music of the second half of the XX century. The stages of formation of pop music, in the context of which vocal improvisation developed, are highlighted: 1) nascent (1950) – the emergence of rock and roll, the creation of American rock bands; 2) countercultural (1960) – the emergence of British rock bands, motown and soul styles; 3) rise (1970) – the emergence of disco, glam rock; 4) innovative and progressive (1980) – the emergence of synthesizers, as well as the fusion of elements of pop, rock, electronic music; 5) alternative (1990) – the synthesis of pop music and rhythm and blues.

The techniques and elements of vocal improvisation are considered. The significance of melodic embellishments (vocal moves, decorated intervals, reinterpretation of melodies, blues bends and slides, dynamic phrasing), variations (vocal riffs, harmonic changes, transition from one style to another, pitch, range), rhythmic improvisation and syncopation in vocal improvisation of the second half of the twentieth century is clarified. The author characterizes sketch singing and its evolution to vocal improvisation, in particular in the genres of soul, rhythm and blues,

rock, and hip-hop. The features of the ad-libbing technique in pop music of the second half of the twentieth century, in particular in blues, rhythm and blues, rock and roll, soul, and rock, are outlined. It is argued that the techniques and elements of vocal improvisation were used by singers whose activities unfolded during the second half of the twentieth century (Frank Sinatra, Ella Fitzgerald, Elvis Presley, Chuck Berry, Ray Charles, Nina Simone, Aretha Franklin, Janis Joplin, Freddie Mercury, Stevie Wonder, Etta James, James Brown, Dizzy Gillespie, Charlie Parker, Sarah Vaughan, Frank Zappa, John Entwistle, Bobby McFerrin, B.B. King, Mick Jagger, Janis Joplin, and others).

The features of vocal improvisation in American pop music of the second half of the XX century are analyzed. It is proved that the leading genre of pop music (1950) was rock and roll, whose representatives (Chuck Berry, Little Richard, Elvis Presley, Buddy Holly) laid the foundation for the further development of various musical genres, which became popular in the second half of the twentieth century. It is found that rock and roll is inferior to the soul genre (1960), while in the 1970s disco gained popularity (Donna Summer, Gloria Gaynor, Diana Ross). Attention is focused on Michael Jackson's vocal improvisation, which can be observed in various musical genres, namely disco, rock, and electronic music. It is argued that the end of the XX century synthesizes various musical genres, whose singers offer powerful and deep vocals capable of expressive melisma's and variations (Whitney Houston, Mariah Carey).

The specifics of vocal improvisation in the pop music of Great Britain in the second half of the XX century, where rock became the leading genre of popular music of the studied period, are revealed. It has been found that rock bands («The Beatles», «The Rolling Stones», «The Who», «Pink Floyd», «Led Zeppelin», «Queen») and solo performers (Elton John, David Bowie) use vocal improvisation.

The vocal improvisation in Ukrainian and Chinese pop music of the second half of the XX century is characterized. The peculiarities of the development of pop music and vocal improvisation in Ukraine and China are determined, the themes of the texts are clarified. Outstanding Chinese vocalists of the second half of the twentieth century

(Teresa Teng, Fei Wong, Alan Tam, Cui Jian) are singled out.

The scientific novelty of the research results is that for the first time in Ukrainian art history a comprehensive study has been carried out, which highlights vocal improvisation in pop music of the second half of the XX century, namely vocal improvisation in pop music is characterized as an art historical problem, theoretical aspects of vocal improvisation are revealed, the historiography of the problem under study is reflected, and the historical context of vocal improvisation in pop music is presented; the techniques and elements of vocal improvisation are considered, the attention is focused on melodic decorations, variations, rhythmic improvisation, syncopation, which became part of vocal improvisation, the evolution of sketch singing to vocal improvisation is substantiated, the technique of ad-libbing in pop music of the second half of the twentieth century is characterized; the features of vocal improvisation in various genres (rock and roll, soul, disco, rock, electronic music) of American pop music of the second half of the XX century are analyzed; the specifics of vocal improvisation in British rock music, which became popular in the second half of the XX century, are revealed; the problem of vocal improvisation in Ukrainian and Chinese pop music of the second half of the XX century is characterized.

The concept of «vocal improvisation» is specified, the peculiarities of vocal improvisation in American and British pop music of the second half of the XX century are clarified. Theoretical ideas about vocal improvisation in Ukrainian and Chinese pop music of the second half of the XX century are further developed.

Little-known and previously unknown to the domestic scientific community foreign sources on the problem under study have been introduced into the scientific space. Ukrainian art history is enriched with the names of outstanding vocalists.

The practical significance of the research results lies in the fact that the main provisions concerning vocal improvisation in pop music of the second half of the XX century can be used: in writing scientific papers on the relevant topics; in the educational process of higher education institutions, children's music schools; in updating the content of existing training courses and developing their individual topics. The source base and materials of the work are of interest to professional musicians, art

historians, cultural critics and can be used by scholars in related fields. The obtained results of the study can be used in the courses of higher professional music education («Fundamentals of Vocal Improvisation», «Vocal Interpretation», «Vocal Ensemble», «Analysis of Musical Works»).

Keywords: vocals, improvisation, vocal improvisation, music, pop music, vocal improvisation in pop music, the second half of the XX century.

List of author's publications

Research works

in which the main scientific results of the thesis are published

1. Sun Yuan. (2023). Pop-muzyka druhoyi polovyny XX–pochatku XXI stolittya: evolyutsiya ta osoblyvosti [Pop music of the second half of the 20th to the beginning of the 21st century: evolution and features]. Aktualni pytannya humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Vypusk 65. Tom 3. S. 116–120. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/65_2023/part_3/17.pdf.

2. Sun Yuan. (2023). Vplyv afroamerykanskoyi muzychnoyi tradytsiyi na vokalne mystetstvo druhoyi polovyny XX stolittya [The influence of the African-American musical tradition on the vocal art of the second half of the 20th century]. Muzychne mystetstvo i kultura. Vypusk 36 (1). S. 252 – 261. URL: <https://music-art-and-culture.com/index.php/music-art-and-culture-journal/article/view/865>.

3. Sun Yuan. (2023). Vocal Improvisation in Pop Music: The Case of Rock and Roll. Aktualni pytannya humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Vypusk 66. Tom 3 S. 68–72. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/66_2023/part_3/10.pdf.

Research work which publishes the main scientific results in international publications

4. Sun Yuan. (2023). The Art Of Vocal Improvisation In Pop Music: Unleashing Creativity And Expressiveness. The scientific heritage. No 118 (118). C. 3–5. URL: <https://www.calameo.com/read/0050597691e49ec5b1656>.

Research works

which certify the approbation of the materials of the thesis

5. Sun Yuan. (2023). Vokalne mystetstvo Kytayu (druha polovyna XX stolittya) [Vocal art of China (second half of the 20th century)]. Global Society in Formation of New Security System and World Order: II Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferentsiya (27–28 lypnya 2023 r., m. Dnipro). Dnipro. S. 387–388.

6. Sun Yuan. (2023). Vokalna improvizatsiya v estradnyy muzytsi [Vocal improvisation in pop music]. European Scientific Congress: VII Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya (7–9 serpnia 2023 r., m. Madryd (Ispaniya)). Madryd. S. 123–127.

URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/EUROPEAN-SCIENTIFIC-CONGRESS-7-9.08.23.pdf>.

7. Sun Yuan. (2023). Tekhniky ta elementy vokalnoyi improvizatsiyi: zahalna kharakterystyka [Techniques and elements of vocal improvisation: general characteristics]. Science And Innovation of Modern World: XII Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya (10–12 serpnia 2023 r., m. London (Great Britain)). London. S. 210–213.

URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/SCIENCE-AND-INNOVATION-OF-MODERN-WORLD-10-12.08.23.pdf>.

8. Sun Yuan. (2023). Tendentsiyi rozvytku vokal'noyi improvizatsiyi v mystetstvi XXI stolittya [Trends in the development of vocal improvisation in the art of the 21st century]. Kul'tura i mystetstvo: aktual'ni dyskursy: III Students'ka naukova konferentsiya (25 zhovtnya 2023 r., m. Sumy). Sumy. S. 36 – 38.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ВОКАЛЬНА ІМПРОВІЗАЦІЯ В ПОП-МУЗИЦІ ЯК МИСТЕЦТВОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА	22
1.1. Теоретичні аспекти вокальної імпровізації.....	22
1.2. Історіографія проблеми вокальної імпровізації в поп- музиці.....	34
1.3. Історичний контекст вокальної імпровізації в поп- музиці.....	45
Висновки до першого розділу.....	59
РОЗДІЛ 2. ТЕХНІКИ ТА ЕЛЕМЕНТИ ВОКАЛЬНОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ	63
2.1. Мелодійні прикраси, варіації, ритмічна імпровізація та синкопування у вокальній імпровізації другої половини XX століття	64
2.2. Скет-спів та його еволюція до вокальної імпровізації.....	78
2.3. Техніка ад-ліббінгу в поп-музиці другої половини XX століття.....	89
Висновки до другого розділу	100
РОЗДІЛ 3. ВОКАЛЬНА ІМПРОВІЗАЦІЯ В ПОП-МУЗИЦІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX СТОЛІТТЯ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ	104
3.1. Особливості вокальної імпровізації в американській поп- музиці другої половини XX століття.....	100
3.2. Вокальна імпровізація в поп-музиці другої половини XX століття: великобританський контекст	121
3.3. Вокальна імпровізація в поп-музиці другої половини XX століття: приклад України та Китаю.....	137

Висновки до третього розділу	150
ВИСНОВКИ	157
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	164
ДОДАТКИ	181